

FILOZOFIE

*Ce este ce nu văd
cei care îl văd
pe cel ce vede totul?*

Gabriel Chindea
Paradoxul transcendenței
la Aristotel și Plotin
Editura Humanitas, 2008

Așa se întrebă Grigore cel Mare în unul din dialogurile sale, iar formula (care îți taie respirația) rezumă ceea ce tratează și Gabriel Chindea în *Paradoxul transcendenței la Aristotel și Plotin*. O analiză erudită a unor pasaje aristotelice care au influențat o parte a teologiei occidentale, și o analiză a raporturilor dintre om și transcendență în *Enneade*, care au modelat și ele reprezentarea teologiei creștine asupra transcendenței. Metoda lui Gabriel Chindea suprapune mai multe opțiuni filozofice, dintre care cele mai importante par a fi atașamentul față de hermeneutica istorică conform căreia sensul original al textelor poate fi dedus din structura aporetică a unui *corpus* filozofic, independent de sensul pe care comentatorii l-au dat unor texte disjuncte, dar și atașamentul față de metoda fenomenologică invocată frecvent.

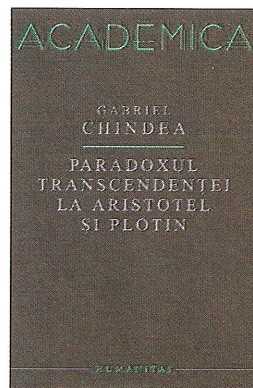
Ideea cărții e clară: în prima ei parte, autorul analizează o structură a transcendenței aristotelice, pe care o enunță drept paradoxală, pentru ca, în a doua parte, structura transcendenței plotiniene să primească aceeași calitate. Totuși, demersul autorului nu este istoric: el neagă importanța filiației aristotelice în nașterea ideii de transcendență la Plotin. De fapt, el juxtapune două cazuri ale istoriei filozofiei care seamănă prin structura *paradoxală* a transcendenței. Conținutul paradoxului este, în ambele cazuri, plasat inițial în sfera limbajului, și el revine mereu la formula: transcendența nu poate fi obiect de discurs filozofic, dar discursul filozofic tinde să exprime transcendența. Aceasta

chiar dacă autorul exprimă mai multe versiuni ale paradoxului său în cazul ambilor autori, după nivelul enunțării: ontic, ontologic, lingvistic, psihologic etc. Un asemenea paradox e doar inima cărții colegului meu Gabriel Chindea: de aici, cartea desfășoară întreaga osatură a discursului filozofic despre limitele obiectului său care, prin continua sa semiabsență, îi și asigură discursului propria perenitate.

Pentru Plotin, concedem. Da, aritmologia plotiniană poate oferi o structură de rezistență unei teologii negative prin modul în care doctrina numerelor le acordă acestora o natură substanțială și le pune în relație cu inteligibilele al căror principiu de multiplicare sînt. Apoi, într-adevăr, se poate argumenta faptul că tradiția inițiată de Speusip și medioplatonismul grec nu i-ar fi furnizat lui Plotin ideea unei transcendențe negative, ci Plotin însuși ar fi autorul ei; în fine, o expunere sistematică a ierarhiei plotiniene poate prezenta ierarhie modul în care diferitele facultăți ale sufletului uman se raportează la transcendență în maniera proprie, așa cum cel mai limpede a formulat Plotin aceste raportări în tratatul III, 8, dedicat contemplației, așa încît sufletul și intelectul să își afle locul chiar în structura paradoxului enunțat.

Pentru Aristotel, avem rezerve. E corect să reconstruim lumea lui Aristotel ca pe o colecție ordonată de obiecte care *imită divinul pe cît pot*, dar e mai greu să deducem de aici un interes al lui Aristotel de a crea o teorie a intuiției intelectuale prin care omul să aproximeze divinul, fiindcă ea lipsește din teoria peripatetică a cunoașterii, limitată la predicția care are ca obiect realul compus. Interpretîndu-l astfel, Gabriel Chindea îl citește pe Aristotel *ca un medieval*, adică orientîndu-și interesul de cunoaștere spre decelarea acelor pasaje, inevitabil decupate, care ar putea servi înțelegerii unei existențe orientate spre divin, și mai puțin unei viețuitoare politice. Or, desprinderea elegantă de o asemenea lectură ar fi tocmai citirea diferențiată a comentatorilor medievali ai Filozofului, pentru a plasa la ei, și doar la ei, o antropologie orientată spre teologia negativă. ■

Alexander Baumgarten

26,10 lei